

ВПЛИВ ОСОБИСТОСТІСНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СПОРТСМЕНОК НА ЗГУРТОВАНІСТЬ ТА ЗІГРАНІСТЬ БАСКЕТБОЛЬНОЇ КОМАНДИ

Валентина Воронова, к.п.н., професор
Глона Мурзова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Вікторія Ковальчук, к.фіз.вих., доцент

*Національний університет фізичного виховання і спорту України
Київ, Україна*

Вступ. Психологічні особливості особистості кожної спортсменки в командних видах спорту, як то особистісна та ситуаційна тривожність, психофізіологічні властивості темпераменту, емоційна стабільність, комунікативні навички, здатність до самоконтролю тощо безпосередньо впливають на загальний психологічний клімат і успішність спільної взаємодії у команді. Ключовими факторами, що забезпечують високу ефективність змагальної діяльності команди, є згуртованість і зіграність гравців, які формуються як під впливом індивідуально-типологічних особливостей спортсменок, процесу набуття професійної майстерності та вважаються науковцями ключовими показниками ефективності групової роботи, які тісно пов'язані між собою і обов'язкові для планування ефективної взаємодії. Вивчення цих характеристик є важливим для розуміння того, як саме індивідуальні психологічні особливості кожної гравчині впливають на взаємодію і формування єдиного командного колективу, здатного досягти високих результатів.

Згуртованість, як багатовимірний феномен, складається з кількох важливих складових [3]: соціально-емоційної, діяльнісної та ідентифікаційної згуртованості, успішне функціонування яких сприяє ефективному розподілу ролей у колективі, знижує рівень конфліктності та підвищує мотивацію до спільної діяльності. Разом з тим, надмірна згуртованість може мати і негативні наслідки, такі як груповий конформізм, що проявляється у придушенні індивідуальної думки заради підтримання єдності [6].

В той же час злагодженість забезпечує рівень узгодженості дій членів групи під час виконання спільних завдань, здатність групи функціонувати як єдиний механізм, у якому кожен учасник розуміє свою роль, координує свої дії з іншими та ефективно взаємодіє у межах поставлених завдань [5]. У високо злагодженій команді чітко структурована діяльність, скоординовані комунікації, наявний високий рівень взаємної підтримки [4].

Формування згуртованості та зіграності гравчинь баскетбольної команди вимагає системного підходу, що включає роботу тренера, використання психологічних технологій, спрямованих на розвиток командної єдності і створення сприятливого соціально-психологічного клімату [1, 2]. Результативність діяльності команди визначається як високою майстерністю окремих спортсменів, так і їхньою здатністю до ефективної комунікації, синхронізації дій та взаємної підтримки. Вивчення індивідуально-

психологічних особливості особистості спортсменок стають запорукою формування єдиного колективу, де кожен учасник забезпечує свій внесок та відчуває власну приналежність та готовність до спільної роботи.

Мета дослідження: визначити психологічні властивості особистості спортсменок, які впливають на процес згуртованості та зіграності гравчинь баскетбольної команди.

Матеріал і методи дослідження. В дослідженні взяли участь 12 спортсменок-баскетболісток, членів збірної команди м. Івано-Франківськ, гравчинь БК «Франківськ - Прикарпаття».

Поставлені задачі вирішувалися за допомогою використання наступних методів психодіагностики: визначення індивідуально-типологічних властивостей темпераменту (за Г. Айзенком); психофізіологічних властивостей спортсменок (методика Стреляв в модифікації Б.А. Вяткина); діагностика лідерських здібностей (за Є. Жаріковим, Є. Крушельницьким); індексу групової згуртованості (за Сішор); міжособистісних взаємин (за Т. Ліпі). З метою обробки даних було використано програмний пакет IBM SPSS Statistics (версія XX).

Результати дослідження та їх обговорення. Статистична обробка психологічних особливостей особистості гравчинь баскетбольної команди свідчить:

7 спортсменок команди (58%) мають помірну екстраверсію, одна спортсменка має виражену екстраверсію (8%); виражений нейротизм зафіксовано у 7 спортсменок, ще є достатньо високим показником; помірний нейротизм у однієї; низькі значення нейротизму – у 2 спортсменок та вкрай мало виражений нейротизм у 1 особи.

Визначення динамічних характеристик нервової системи спортсменок встановило, що лише 1 спортсменка має низькі значення, а більшість гравчинь – високий ступінь прояву по показнику збудження. Ці спортсменки з високим проявом психологічної активності цілком здатні протягом довгого часу постійно виявляти стабільність у своїй роботі або поведінці, що важливо при виконанні різних функціональних обов'язків у суспільному розподілі спортивної діяльності.

Діагностика прояву лідерських здібностей спортсменок свідчить, що у 6 з них якості лідера виражені слабо; у 5 спортсменок якості лідера виражені середньо, і найвищий показник виявлено у однієї гравчині, що вказує на неї, як особу з найбільш вираженими якостями формального лідера в команді (емоційного лідера серед баскетболісток команди не виявлено).

Оцінка специфіки міжособистісних взаємовідношень у команді вказує на те, що у 5 спортсменок переважає авторитарний тип міжособистісних стосунків, що характеризує їх як сильних особистостей з рисами деспотизму – домінантних, енергійних, успішних у справах; люблять давати поради, вимагають до себе поваги; можуть бути нетерпимими до критики; їм властива переоцінка власних можливостей. Двох спортсменок (з більшими балами), можливо характеризувати як владних, з проявами диктаторства, деспотичності в характері; для них властивий дидактичний стиль висловлювань; не схильні

сприймати поради інших; прагнуть до лідерства і керування іншими. Одна спортсменка має недовіжливо-покірний тип міжособистісних стосунків, а інші 4 – альтруїстичний тип міжособистісних стосунків (гіпервідповідальні; завжди приносять у жертву свої інтереси; намагаються допомогти і співпереживати всім; нав'язливі у своїй допомозі і надто активні по відношенню до оточуючих; невинувато приймають на себе відповідальність за інших).

Показники оцінки єдності групи, взаємної підтримки та психологічної сумісності дають підставу говорити, що 6 спортсменок мають вище середнього рівень індексу групової згуртованості; у 5 спортсменок встановлено високий рівень індексу групової згуртованості; 1 гравчиня має доволі низький показник зазначеного індексу.

Висновки. Таким чином психологічні особливості особистості гравчинь баскетбольної команди, такі як фізіологічні та індивідуально-типологічні властивості темпераменту, лідерські якості, особливості міжособистісних відносин, впливають на згуртованість, оскільки вони визначають особливості та специфіку взаємодії та співпраці членів команди, формуючи спільну мету та емоційні зв'язки. Дослідження їх зв'язків та прояву дозволяє розробити стратегії для покращення командної роботи та соціальної взаємодії.

Список використаної літератури.

1. Вейнберг Р.С., Гоулд Д. Психологія спорту. Київ: Олімпійська література, 2001. 336 с.
2. Згуртованість суспільства в умовах воєнного стану: актуальність, виклики та шляхи їх подолання : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Кривий Ріг, 16-17 травня 2024 року). Кривий Ріг : КДПУ ; Полтава : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 396 с.
3. Лякішева А. Проблема групової згуртованості: аналіз наукових досліджень. Вища школа. 2013. 5. С. 93-102.
4. Хомич В. А., Солтик О. О., Солтик В. О. Роль згуртованості в ігрових видах спорту. *Зб. тез доповідей IV регіональної наук.-практ. інтернет-конференції Хмельницького національного університету* (м. Хмельницький, 25 жовтня 2024 р.). Хмельницький :ХНУ, 2024. С. 43-45
5. Шалар О., Стрикаленко, Є., Гузар В. Особливості формування командної згуртованості юних спортсменок в ігрових видах спорту. *Спортивні ігри*. 2024. № 3(13), С. 64–73.
6. Carron A. V., Eys M. A. Group Dynamics in Sport. *Fitness Information Technology*. 2012. 418 p.